

Тема: Інформаційна компетентність майбутніх науково-педагогічних працівників
План

Вступ

1. Визначення поняття «компетентність».
2. Ключові компетентності. Види ключових компетентностей.
3. Інформаційна компетентність - ключова компетентність особистості.
4. Зміст поняття «інформаційна компетентність», її складові та функції.
5. Визначення поняття «науково-педагогічні працівники».
6. Інформаційна компетентність науково-педагогічних працівників.

Висновки

Ключові поняття теми: компетентність, ключові компетентності, педагогічні працівники, науково-педагогічні працівники, інформаційна компетентність, зміст, структура та її функції, інформаційна компетентність науково-педагогічних працівників.

Рекомендована література

1. Войнова Н. А., Войнов А. В. Особенности формирования информационной компетентности студентов вуза // Инновации в образовании. - 2004. - № 4. - С. 111 - 118.
2. Гайдамак Е. С. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего магистра физико-математического образования (в условиях реализации магистерской программы 540204 „Информатика в образовании»): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. - Омск, 2006. - 214 с.
3. Гончарова О. М. Теоретико-методичні основи особистісно-орієнтованої системи формування інформатичних компетентностей студентів економічних спеціальностей : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 „Теорія та методика навчання (з галузей знань)». - К., 2007. - 40 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» [Електроний ресурс] // Портал Ліга Закон. - Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T022984.html . - Назва з екрана.
5. Зимняя И. А. Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. - 2003. - № 5. - С. 34 - 42.
6. Зіброва В. В. Формування інформаційної компетентності викладача // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка . - 2010.- № 8 (195). – С. 64 - 67.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. - К. : «К.І.С.», 2004. - 112 с.
8. Миронова О. І. Основи інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційна культура сучасного спеціаліста // Зб. наук. праць Уман.

- держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. – Умань, 2008. - Ч. 3. - С. 230 - 236.
9. Петухова Л. Є. Теоретико-методичні засади формування інформативних компетентностей майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 [Електроний ресурс] / - Одеса, 2009. - 40 с. - Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2009/09pleurk.zip>. Назва з екрана.
 10. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики [Електрон. ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2009. - № 5 (13). - Режим доступу : <http://www.ime.edu.ua/net/em.html>. - Назва з екрана.
 11. Тришина С. В., Хуторской А. В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования [Электрон. ресурс] // Интернет-журнал „Эйдос”. - 2004. - Режим доступу : <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>. - Назва з екрана.
 12. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электрон. ресурс] // Интернет-журнал „Эйдос”. - 2002. - Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>. - Назва з екрана.

Вступ. У сучасних умовах суспільство висуває підвищені вимоги до якості підготовки фахівців ВНЗ, які повинні володіти необхідними знаннями в своїй професійній сфері та володіти вміннями їхнього комплексного застосування. Коротко кажучи, зараз, щоб професійно діяти фахівцю, слід реалізувати власні знання, уміння, навички (ЗУН) та компетентності, це, по-перше. По-друге, обов'язково володіти інформаційними технологіями (див. рис. 1). Сучасні інформаційні технології (ІТ) швидко пройшли шлях від предмета розробки, вивчення, застосування вузьким колом людей, до використання їх широким загалом навіть у повсякденному житті. Наразі кардинальні зміни, пов'язані з реалізацією принципів Болонської Декларації, відбуваються в навчально-виховному процесі. Упровадження компетентнісного підходу в освіті, обумовили прийняття Радою Європи в 1996 р. переліку загальних ключових компетенцій. Ці виклики часу ставлять перед педагогічною

Формалізована структура змісту теми

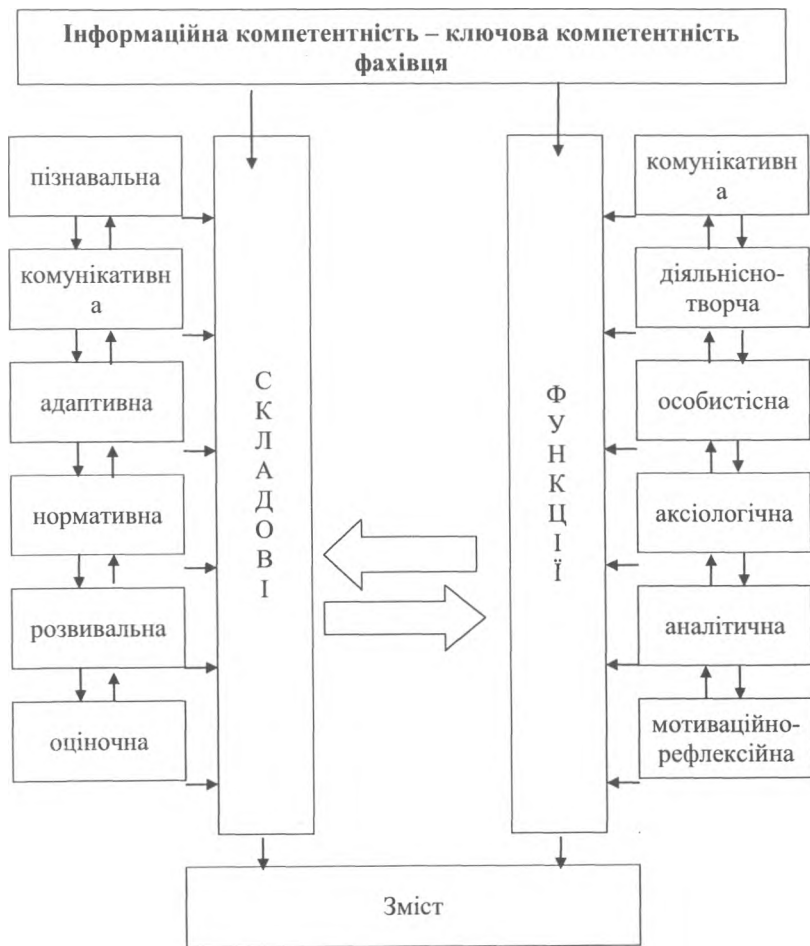

Рис. 1. Узагальнена структура та функції інформаційної компетентності майбутнього фахівця

До таких завдань належить **формування та розвитку інформаційної компетентності майбутніх науково-педагогічних працівників**. Для більш ґрунтовного розгляду цього питання слід визначитися з понятійно-категоріальним апаратом.

1. Визначення поняття «компетентність». Зміст поняття «компетентність» є відкритим для дискусій на теоретичному та практичному рівнях. Наведемо окремі визначення поняття «компетентність».

1) *За О. Пометун компетентність* - це «спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання; вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати й розв'язувати, незалежно від контексту (ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності» [7, с. 17].

2) *За Л. Петуховою компетентність* - це «здатність та усвідомлена готовність особистості до реалізації набутої системи знань, умінь, навичок і прагнення розв'язання актуальних завдань у конкретних умовах з передбачуваними можливими наслідками та відповідальністю за свої дії» [9] (*переклад з російської тут та далі – Л. Пічугіної, І. Рябець, М. Голубєвої*).

3) *За С. Трішиною, А. Хуторським компетентність* - це «володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до неї та предмета діяльності; ...усталена особистісна якість (сукупність якостей) спеціаліста та мінімально необхідний досвід діяльності в заданій сфері» [11].

4) *За І. Зімнею компетентність* - це «інтелектуально та особистісно-обумовлений досвід соціально- професійної життєдіяльності людини, що ґрунтується на знаннях» [5].

5) *За Н. Войновою компетентність* - це «не просто сума знань, умінь та навичок (поняття компетентності містить їх у собі), це ще й готовність та здатність їх застосування, система особистісних цінностей, орієнтирів, звичок та таке інше, тому компетентності формуються не лише у процесі навчання, але й у результаті взаємодії особистості та соціуму» [1].

Поняття компетентності стало основою компетентнісного підходу в освіті, який активно впроваджують у педагогічну практику в усьому світі. «Під поняттям **«компетентнісний підхід»** розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості» [7, с. 66].

2. Ключові компетентності. Види ключових компетентностей. Ключові компетентності змінні, мають рухливу та перемінну структуру, залежать від пріоритетів суспільства, цілей освіти, особливостей і можливостей самовизначення особистості в соціумі. Сьогодні в багатьох європейських країнах до змісту освіти внесено зміни, спричинені необхідним обґрунтуванням процесу визначення, відбору та класифікації певного набору компетентностей. На думку науковців останні є найважливішими, найбільш інтегрованими, ключовими.

Фахівцями Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) поняття ключових компетентностей застосовується для визначення таких компетентностей, що дають змогу особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і які роблять внесок у поліпшення якості життя суспільства та сприяють особистому успіхові, що може бути застосовано до багатьох життєвих сфер. «Ключові компетентності становлять основний набір

найзагальніших понять, які слід деталізувати в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відношень за навчальними галузями й життєвими сферами...» [7, с.11]. За різними підходами до питання про ключові компетентності [7, с. 49] існують різноманітні їхні класифікації (див. таблиця 1).

Таблиця 1

Види ключових компетентностей

Документи Ради Європи	І. Єрмаков (Україна)	Проект стандарту (Росія)	А. Хуторської (Росія)
Багатокультурна		У сфері культурної діяльності	Загальнокультурна
Інформаційна	Інформаційна		Інформаційна
Соціальна	Соціально-психологічна	У сфері громадського виховання	
Політична	Громадянська		
Комунікативна	Комунікативна		Комунікативна
Загальнокультурна			
Пізнавально-інтелектуальна	Методологічна	У сфері пізнавальної діяльності	Навчально-пізнавальна
Трудова підприємницька	Життєва	У трудовій діяльності	Соціально-трудова
Побутова	Професійна	У побутовій сфері	Особистісного самовдосконалення
	Психологічна рефлексивна		

3. Інформаційна компетентність - ключова компетентність особистості. Аналіз видів ключових компетентностей вітчизняних та зарубіжних класифікацій дозволяє зробити висновок, що однією з ключових компетентностей визначена інформаційна. Цей факт підкреслює перехід до інформаційного суспільства. Значить зараз від кожного громадянина, а тим паче від фахівця з вищою освітою, вимагається володіння новими інформаційними ЗУНами та компетентностями. Ці якості спеціаліста дозволяють вести не лише ефективну життєдіяльність, але й результативну та продуктивну професійну діяльність, в інформаційних процесах у сучасному форматі. На думку української дослідниці О. Миронової сьогодні перед особистістю поряд із комп'ютерною грамотністю та комп'ютерною компетентністю стоїть завдання інтелектуального та технологічного вміння, інформаційної взаємодії. Усе це проявляється в освоєнні інформаційного простору суспільства з використанням нових інформаційних [8].

4. Зміст поняття «інформаційна компетентність», її функції та складові. Сучасні українські науковці Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локишина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева виділили компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій (далі - ІКТ): - що передбачають здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією відповідно до потреб ринку праці;

- пов'язані з якостями технічно та технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя й активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства,

- що охоплюють основні компоненти інформаційної культури, базовані на раціональному співіснуванні з техносферою, відповідно до професійного самовизначення з урахуванням індивідуальних можливостей людини [7, с. 89].

А. Хуторської [12] розуміє під інформаційними компетенціями формування вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її за допомогою реальних об'єктів (наприклад, телевізор, телефон, комп'ютер) та інформаційних технологій. На думку І. Зімньої [5, с. 40] слід виділяти компетенції інформаційних технологій, до яких, належать прийом, опрацювання, видача інформації; перетворення інформації (читання, конспектування), масмедійні, мультимедійні технології, комп'ютерна грамотність; володіння електронною, Інтернет-технологією. Визначаючи термін «інформаційно-комунікаційно-технологічна компетентність», О. Спірін [10] зазначає, що це підтверджена здатність особистості використовувати на практиці ІКТ для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання суспільно-значущих, зокрема професійних, завдань у певній предметній галузі.

Слід зазначити, що поряд із терміном «інформаційна компетентність» у психолого-педагогічній науці вживають цілий набір понять: «інформаційно-комунікаційна», «інформаційно-технологічна», «з інформаційних і комунікаційних технологій», «інформативна» компетентність. Деякі, із наведених вище термінів, науковцями ототожнюються, деякі - розрізняються, підпорядковуються. Тобто існує проблема більш чіткого визначення понятійно-категоріального апарату, яка поки що ускладнює побудову моделі формування відповідної компетентності. Цю проблему досліджують А. Хуторської [12], І. Зімня [5], О. Гончарова [3], Л. Петухова [9] та інші.

Зупинимось на аналізі *структури інформаційної компетентності*. С. Тришина, А. Хуторської [12] зазначають, що її структура є сукупністю таких чотирьох складових:

- *когнітивної*, що відображає систему набутих знань, необхідних для творчого розв'язання професійних завдань;
- *діяльнісно-творчої*, що сприяє формуванню й розвитку різноманітних

способів діяльності, необхідних для самореалізації в професійній діяльності;

- **особистісної**, що виявляється в особистісних якостях суб'єкта (потреби, мотиви, інтереси);
- **аксіологічної**, що реалізується в забезпеченні умов, що сприяють входженню тих, хто вчиться, у світ цінностей, та допомагає здійснювати вибір найбільш значущих ціннісних орієнтацій.

Ці складові майже повністю збігаються із складовими ІК викладача, яким дали визначення Н. Войнова та А. Войнов [6]. Можна лише додати до попереднього із їхньої класифікації *мотиваційну та рефлексійну* складові.

О. Гайдамак [2] наголошує на тому, що до структури інформаційної компетентності у професійному її розумінні слід обов'язково віднести *аналітичну складову*. Інакше це не буде відповідати сучасним вимогам до професійної освіти. На нашу думку, це положення стосується інформаційної компетентності кожної особистості в цілому, незалежно від її професійного спрямування.

Н. Войнова та А. Войнов вважають (див. рис. 2), що основним змістом інформаційної компетентності майбутніх фахівців є [1]:

- володіння конкретними навичками використання технічних засобів (від телефона до комп'ютера та комп'ютерних мереж);
- здатність використовувати у своїй діяльності комп'ютерну інформаційну технологію;
- уміння отримувати інформацію з різних джерел (зокрема й із електронних), репрезентувати її у зрозумілому вигляді та ефективно використовувати;
- володіння основами аналітичної переробки інформації;
- уміння працювати з інформацією у різних форматах;
- знання особливостей інформаційних потоків у власній професійній галузі.

Окрім різноманітних складових ІК майбутніх фахівців С. Трішина, А. Хуторської [11] формують **функції інформаційних компетентностей**. До цих функцій відносять: 1) пізнавальну; 2) комунікативну; 3) адаптивну; 4) нормативну; 5) оцінну (інформативну); 6) розвивальну.

5. Визначення поняття науково-педагогічні працівники. У професійному та побутовому мовленні ми часто вживаємо термін викладачі, підкреслюючи професію тих, хто працює із студентами у ВНЗ. Однак за Законом України «Про вищу освіту» (№ 2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р.) розрізняють педагогів, які працюють у ВНЗ I-II рівнів акредитації в Україні, і тих, які працюють у ВНЗ III-IV рівнів акредитації в Україні. Перші – це педагогічні працівники, інші – науково-педагогічні працівники. Згідно ст.47 Закону України «Про вищу освіту»: «Педагогічні працівники - особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах першого і дру-

гого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю. Науково-педагогічні працівники - особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю у поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю» [4].

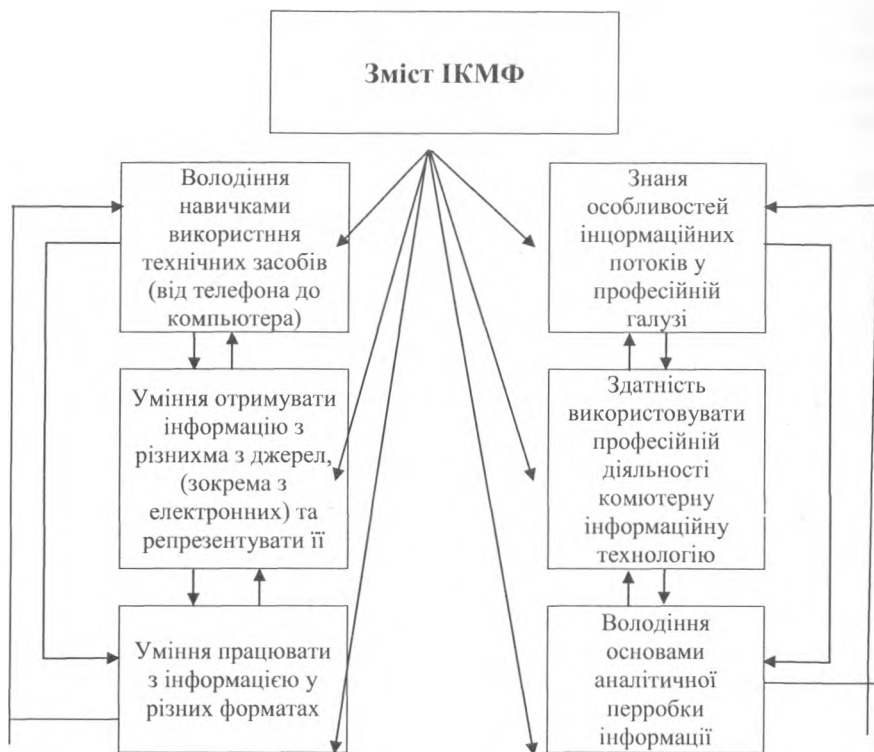

Рис. 2. Основний зміст інформаційної компетентності майбутнього фахівця (ІКМФ) за Н. Войною та А. Войновим

6. Інформаційна компетентність науково-педагогічних працівників.

ІК – одна з ключових компетентностей сучасного педагога, яка має об'єктивну та суб'єктивну сторони. Об'єктивна сторона ІК науково-педагогічних працівників - це вимоги з боку суспільства до володіння педагогом сучасним рівнем інформаційною культурою у професійній діяльності. Суб'єктивна сторона ІК – це прояв особливостей його професійної діяльності, вияв індивідуальності викладача (здібності, інтереси, мотивація у вдосконаленні педагогічної майстерності).

На думку сучасного науковця В. Зібрової завдання, пов'язані з процесом формування інформаційної компетентності майбутніх науково-педагогічного працівника, можуть бути розділені на три групи: ті, які виражають інтереси суспільства; ті, що відображають зміст професійно-педагогічної діяльності; ті, які віддзеркалюють індивідуальні професійні потреби викладача [6]. Формування ІК майбутнього викладача передбачає: освоєння ним знань і умінь із області інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій; розвиток комунікативних здібностей; уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати професійну інформацію, здійснювати рефлексію результатів власної діяльності [6].

Основними педагогічними умовами, що впливають на формування ІК викладача, є: а) створення професійно орієнтованих завдань; б) залучення наочних моделей (мультимедіа, Інтернет-ресурсів); в) виконання творчих проєктів, які враховують спеціалізації педагогів.

Висновки. Питання змісту, структури, функцій інформаційної компетентності є дискусійним та відкритим навіть на рівні понятійно-категоріальному, адже різні науковці по-різному трактують визначення понять.

Вимоги, які суспільство висуває до якості освіти, були трансформовані у ключові компетентності. Якщо останні сформовані на достатньому високому рівні, то це у подальшому дає можливість людині орієнтуватися у основних процесах сучасного суспільства, у швидкоплинному інформаційному просторі, у розвитку ринку праці, це сприяє успішності особистості у багатьох сферах.

Інформаційна компетентність особистості - одна з ключових компетентностей майбутнього спеціаліста із будь-якого напрямку підготовки, майбутнього педагога у тому числі. Формування ІК має відбуватися протягом усього життя людини й особливо підчас навчання у ВНЗ, підчас формування та розвитку професійного та життєвого досвіду.

Контрольні запитання

1. Розкрийте сутність поняття інформаційна компетентність.
2. Дайте визначення поняттям: педагогічний працівник, науково-педагогічний працівник.
3. Розкрийте зміст поняття «компетентність», «ключові компетентності».
4. Яка структура інформаційної компетентності.
5. Дайте визначення поняття «інформаційна компетентність науково-педагогічних працівників».

Дидактичний тест

ІНСТРУКЦІЯ. Необхідно встановити відповідність між лівими і правим елементами завдання, а відповідь записати у вигляді правильної комбінації цифр і букв.

Суттєві ознаки поняття	Поняття
1. Це формування вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її за допомогою реальних об'єктів	А. Науково-педагогічні працівники
2. Особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах системи загальної середньої освіти.	Б. Інформаційна компетентність за А. Хуторським
3. Особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації, професійно займаються педагогічною діяльністю у поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю	В. Педагогічні працівники

Відповідь : 1. _____ , 2. _____ , 3. _____

Завдання для самостійної роботи.

Опрацювати матеріал за книгою «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. - 112с.

Розділ 1. Компетентнісний підхід до формування змісту середньої освіти: досвід зарубіжних країн(- С. 6 - 25). Особливу увагу звернути на:

- визначення поняття «ключові компетентності» та його дискусійність та відкритість;
- категорії ключових компетентностей за визначенням представників OECD;
- система ключових компетентностей за О. Крисаном;

Опрацювати матеріал за книгою «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. - 112с.

Розділ 2. Складові реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі (- С. 47 - 52.). Занотувати такі положення:

- *види ключових компетентностей за різними джерелами: І. Єрмаковим, А. Хуторським, за документами Ради Європи, Проектом стандарту Росії,*
- *компетентісний підхід як засіб оновлення змісту освіти, проблеми та складності у його реалізації.*

589 868